प्रमद्रेरा स्त्री कर्म्म॰। मदिराभेदे भरतः।

प्रसभ त्रि॰प्रगता सभा सभाधिकारोऽस्यात् प्रा॰व॰। बलात्कारे अमरः "प्रसभोद्भूतारिः" रघुः।

प्रसयन न॰प्र+सि–बन्धने करणे ल्युट। बन्धनसाधने १तन्तौ २जाले च "प्रसितिः प्रसयनात् तन्तुर्वा जालं वा" निरु॰ ६।१२।

प्रसर पु॰ प्र+सृ–भावाधारादौ यथायथम् अप् कर्त्तरि अच् वा। तन्तुविटपादेः प्रकर्षेण १सर्पणे प्रकर्षेण २सरणे अमरः ३वेगे ४प्रलये च मेदि॰। ५समूहे शब्दर॰ ६युद्धे विश्वः। ७नाराचास्त्रे ८विसर्पणकर्त्तरि त्रि॰।

प्रसरण न॰ प्र+सृ–भावे ल्युट्। १सैन्यादेः सर्वतो गमने तत्पाद्याहरणार्थं सैन्यानामितस्ततो गतौ २आसारे अमरः। अनि प्रसरणि तथार्थे स्त्री रामाश्रमः वा ङीप्

प्रसर्पण न॰ प्र+सृप–ल्युट्। सैन्यानां सर्वतोव्याप्तौ अस्य स्त्रीत्वञ्च तत्र ङीप्। [काले हेमच॰।

प्र(श)सल पु॰ प्र+शल–अच् पृषो॰ शस्य (सोवा) हेमन्त-

प्रसलवि अव्य॰ प्रदक्षिणे शत॰ब्रा॰ २।६।१।१।१५ भाष्यम्।

प्रसव पु॰प्र+सू–भावादौ अप्। १गर्भमोचने २उत्पत्तौ ३कार्य्ये ४फले ५कुसुमे ६अपत्ये च मेदि॰ नारीणां गर्भसूति कालस्य भावप्र॰ उक्तो यथा

"नवमे दशमे नारी गर्भं प्रसूयते। एकादशे द्वादशे वा ततोऽन्यत्र विकारतः"। वैकृतं यथा "गर्भं त्वथ "अकालप्रसवा नार्य्यः कालातीताः प्रजास्तथा। विकृतप्रसवाश्चैव बुद्धप्रसवनास्तथा। अमानुषा अवस्थाश्च नलातप्रसूनास्तथा। हीनाङ्गा अधिकाङ्गाश्च जायन्ते यदि वा स्त्रियः। पशवः पक्षिणश्चैव तथैव च सरीसृपाः। विनाशं तस्य देशस्य नृपस्य च विनिर्दिशेत्। निर्वाणवेलां नृपतिः स्वराष्ट्रात् स्त्रियश्च, पूज्याश्च ततो द्विजेन्द्राः। किमिच्छकैर्ब्राह्मणतर्पणञ्च लोके तत: शान्तिमुपैति पापम्" मात्स्ये २०९अ०। "भानौ सिंहगते चैव यस्य गौः सम्प्रसूयते। मरणं तस्य निर्दिष्टं षड्भिर्मासैर्न संशयः। अत्र शान्तिं प्रवक्ष्यामि येन सम्पद्यते शुभम्। प्रसूतां तत्पयादेव तां गां विप्राय दापयेत्। ततो होमं प्रकुर्वीत हताक्षैराजसर्षपैः। आहुतीनां हताक्षानामयुतं जुहुयात्ततः" नारदः। "प्रसवविकारे स्त्रीणां द्वित्रिचतुःप्रभृति वस्त्रस्तौ वा। हीनातिरिक्तकाले च देशकुलसङ्कयो भवति। वडवोष्ट्र महिषगोहस्तिनीषु यमलोद्भवे मरणमेषाम्। प्रसूतासात् सूतिफलं शान्तौ क्लेशौ च गर्भौ "नार्य्यः परस्य विषये त्वक्षय्यास्ता हितार्थिना। तर्पयेत् द्विजान् कामैः शान्तिं चैवात्र कारयेत्। चतुष्पदाः स्वयूथेभ्यस्त्यक्तव्याः परभूमिषु। नगरं स्वामिनं यूथमन्यथा हि विनाशयेत्" ह॰सं॰ ४६अ०। सुखप्रसवप्रकारः ज्यो॰त॰ उक्तो यथा "अस्ति गोदावरीतीरे जम्बुका नाम राक्षसी। तस्याः स्मरणमात्रेण विशल्या गर्भिणी भवेत्"। "पञ्च रेखाः सप्तरेखास्तिर्यग्गूर्द्ध्वक्रमेण हि। पदानि१६ षड्दशापाद्य त्वेकमाद्ये तु७ त्रयम्। नवमे सप्त दद्यात्तु वार्णं५ पञ्चदशे तथा। द्वितीयेऽष्टादशे ४ षट् दिशि१०दौ षोडशे स्मृति४म्। एकादिना समं देयमिष्टाङ्कं त्रिकोणके। तदा द्वात्रिंशदादिः स्यात् चतुःकोष्ठेषु सर्वतः। दर्शनाद्वारयात्तासां शुभं स्यादेषु कर्मसु। द्वात्रिंशत् प्रसवे नार्यास्तद्वत्त्रिंशद्गृहे नृणाम्। भूतारिष्टेषु पञ्चाशद् मृतापत्यासु वै शतम्। द्वासप्ततिस्तु सन्ध्यायां चतुःषष्टीरणाध्वनि। विप्रे विंशो धान्यकोटेऽष्टाविंशतिरेव च। चतुरष्टौ१२ च वाहानां रोदने परि कीर्त्तिता"। स्थानविशेषादिस्थग्रहभेदानां विकृतप्रसवसूचकताभेदः ह॰ला॰ उक्तो यथा

"उदयस्थेऽपि वा मन्दे कुजे वास्तं७ समागते। स्थिते वाऽन्त्यःषणाथे यथाङ्गसुतशुक्रयोः। यथाङ्गे पापलग्ने वा दृष्टिवेग(कुज) त्रिभागगे। शुभैःस्वाय२।११। स्थितैर्जातः मर्पस्तद्दृष्टितोऽपि वा। चतुष्पदे गते भानौ शेषैर्वीर्य्यसमन्वितैः। द्वितनुस्थैश्च यमलौ भवतः कोणवेष्टितौ। कागसिंहद्वयैर्लग्ने तत्स्थे सौरेऽथ वा कुजे। राशग्रंशसदृशे गात्रे जायते नाखवेष्टितः"।

स्थानभेदे प्रसवसूचकयोगः ह॰ला॰ उक्तो यथा

"पूर्वे शशिनि स्वराशिगे सौम्ये लग्नगते शुभे सुखे। लग्नः जलजेऽङ्गनेऽपि वा चन्द्रे मीनगता प्रसूयते। आप्योदयमाप्यगः शशी सम्पूर्णः समवेक्षितेऽथ वा। मेषूरथ वन्धुलग्नः स स्यात् सूतिः सलिले न संशयः। उदयोदुपयोर्व्यया२स्थिते शुभ्रौ पापनिरीक्षिते यमे। अलिकर्किगते विलग्नगे सौरे शीतकरेक्षितेऽथवा। मन्देऽङ्गगते विलग्नगे बुधसूर्येन्दू निरीक्षिते क्रमात्। क्रीडाभवने सुराणवे मेषरभूमिषु च प्रसूयते। लग्नगगं प्रेक्ष्य कुजः प्रसूयाने रम्ये सितेन्दू गुरुरग्निहोत्रे। रविर्नरेन्द्रामरगोकुलेषु शिल्पालये शः प्रसवं करोति। राश्यंशसमानगोचरे मार्गे जन्म चरे स्थिरे नष्टे। सर्वांशिगते शमन्दिरे